

УДК 811.161.2'37

DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2026.2.1/02>**Воляннюк І. О.**<https://orcid.org/0000-0002-3429-2510>

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія імені Тараса Шевченка

Поляк І. П.<https://orcid.org/0009-0007-0732-8892>

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія імені Тараса Шевченка

Рац Л. В.<https://orcid.org/0009-0002-6257-7166>

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія імені Тараса Шевченка

ПОЗИВНІ ЯК МАРКЕРИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ВІЙСЬКОВИХ: СЕМАНТИКО-МОТИВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

У статті здійснено семантико-мотиваційний аналіз 100 позивних військових 85 окремого батальйону 105-ї окремої бригади територіальної оборони (Тернопільська область) регіонального управління «Захід» Сил ТрО ЗСУ, а також випускників Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка, які загинули у російсько-українській війні. Проаналізовано актуальні, з погляду авторів, розвідки, де науковці вже здійснювали спробу аналізу позивних. На основі дефініцій, поданих у довідкових виданнях, авторами також прокоментовано зміст лексеми 'позивний' та наголошено на її актуальності в умовах воєнного сьогодення, адже позивні допомагають маскувати від противника справжнє ім'я воїна. Доведено, що з'ясування мотиву номінації подає різноманітну екстралінгвальну інформацію про носія позивного: його характер, уподобання, зацікавлення, професію, світогляд, етнічну приналежність, зовнішні особливості, вік тощо.

Зібрані позивні систематизовано та класифіковано на 8 семантико-мотиваційних груп. За кількісним виявом переважає група позивних, мотивованих офіційними антропонімами – прізвищами військових – вони утворюються шляхом усічень: апокопи (наприклад: Сем ← Семенюк, Байда ← Байдюк, Нестер ← Нестерук і под.), синкопи (Мокрий ← Мокрицький) або ж становлять собою змішаний тип усічень (Мак ← Ломакович). На другому місці за кількісним показником – оніми, мотивовані рисами характеру воїна, особливостями поведінки, ставленням до інших (наприклад: Добриня, Лютий, Родич, Кум та ін.). Третя місце за кількістю посідають позивні, мотивовані професією, посадою, статусом військового (Пекар, Монарх, Шериф, Столяр, Хан тощо). Інші семантико-мотиваційні групи презентовані значно меншою кількістю онімів.

В умовах російсько-української війни позивні виступають своєрідними лексичними маркерами епохи на онімному рівні.

Ключові слова: позивний, військова справа, військовослужбовець, номінація, мотивація, семантика.

Постановка проблеми. Мова – живий організм, невід'ємна складова соціального розвитку, оскільки саме в мові відображено суспільний досвід, звичаї, традиції, події, що стосуються всіх сфер людської життєдіяльності. Кожна культурно-історична епоха має відповідні лексичні маркери, як на апеліативному, так і на онімному рівнях.

В умовах російсько-української війни своєрідними маркерами на апеліативному рівні виступає суспільно-політична лексика, що є основою сучасного політичного дискурсу. Означена проблема свого часу вже виступала предметом нашого дослідження [1]. Проте й на онімному рівні не менш вагомими, на нашу думку, лексичними маркерами є позивні україн-

ських військовослужбовців, про що йтиметься у цій розвідці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі дослідження мотивів номінації позивних присвячена наукова стаття Н. Хрустик, С. Петрової, Т. Серкал [8]. Автори зазначають: «Вивчення мотивів номінації позивних надає нам певне уявлення про носія, його світогляд, свідчить про мовну картину світу в соціальній групі військовослужбовців. Нерідко позивні містять вказівку на додаткову інформацію про носіїв іменування – місце проживання, рід діяльності, етнічну приналежність тощо, увиразнюють фізичні, психологічні, інтелектуальні якості людини, уподобання та звички» [8, с. 104].

Аналіз особливостей творення та номінації неофіційних антропонімів, засвідчених у журналістських текстах, проведено авторами статті «Неофіційна антропонімна лексика воєнного медіадискурсу: специфіка творення й номінація» [9].

Поради, як обирати позивні, запропоновано у розвідці М. Корсун. Поділяємо думку автора про те, що «позивні для військових – це важливий аспект військової комунікації. Вони використовуються для ідентифікації особи або групи, а також для забезпечення ефективної та безпечної комунікації. Вибір правильного позивного може допомогти у підтримці дисципліни, мотивації і безпеки в умовах служби» [3].

Історичний екскурс від часів Козаччини до сьогодення та коментарі про те, як українські військові отримують позивні, подано у статті В. Кріцької [4]. Дослідниця зауважує: «Військовий позивний, або військове прізвище – це псевдонім, який беруть собі бійці під час війни. Від козаків до українських військових ХХІ століття живе ця традиція. Приховати справжнє ім'я, підкреслити важливу рису чи вчинок, показати, яким тебе бачать інші – у позивних є багато призначень» [4].

Постановка завдання. Зважаючи на актуальність досліджуваного питання в умовах тривалої російсько-української війни, ставимо перед собою завдання доповнити сучасні лінгвістичні дослідження вивченням семантико-мотиваційних особливостей позивних українських військових.

Виклад основного матеріалу. Позивні, як і інші повнозначні слова, характеризуються повною семантики. Що ж означає сема 'позивний'? За визначенням, поданим у «Словнику української мови», позивний – це «1) який служить для того, щоб привернути увагу до чого-небудь; 2) умовні

сигнали для розпізнавання радіостанції, судна, військової частини і т.ін» [5, с. 813]. У «Тлумачному словнику української мови» позивний – це «ім'я, що дається військовослужбовцеві для приховування від противника його справжнього імені за допомогою технічних засобів зв'язку» [6].

У військовій справі позивними є унікальні короткі імена або слова, що використовуються для радіозв'язку та ідентифікації, часто відображаючи характер, професію, зовнішність, територіальне походження або почуття гумору бійця.

Як зауважує Д. Каліщук, «значення слова можна вважати певною мірою психоментальним фрагментом колективної етносвідомості, конвенційно закріпленим за певною мовною формою, завдяки чому воно існує в індивідуальній свідомості в різних способах застосування. Протиріччя між колективною та індивідуальною природою значення досі залишається однією із проблем теорії значення» [2, с. 61-62].

Предметом нашого дослідження є 100 позивних військових 85 окремого батальйону 105-ї окремої бригади територіальної оборони (Тернопільська область) регіонального управління «Захід» Сил ТрО ЗСУ, а також випускників Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка, які загинули у російсько-українській війні, героїчно захищаючи Батьківщину.

Беручи до уваги названі вище дослідження мотивів номінації, особливостей творення неофіційних антропонімів, зібрані нами позивні військовослужбовців класифікуємо на 8 семантико-мотиваційних груп. При цьому погоджуємося з думкою Н. Шульської, О. Кирилук, В. Салтан, які зауважують, що «Диференціювати позивні імена українських військових у мотиваційні групи доречно лише на основі асоціацій, які виникають через твірні лексеми-мотиванти, оскільки не завжди відома реальна причина появи «другого» імені бійця. З іншого боку, кваліфікувати бойові псевдоніми за конкретними мотиваційними характеристиками потрібно умовно, адже твірна лексема може бути помилково витлумачена при керуванні лише власними асоціаціями» [9, с. 29].

1. Позивні, мотивовані офіційними антропонімами – прізвищами військових, становлять найбільшу групу за кількісним показником (23 одиниці): *Черниш, Мойсей, Лев, Січ, Мак, Груша, Литвин, Мокрий, Данило, Солоний, Дудік, Калина, Коп, Миколайович, Крава, Сем, Байда, Станок, Боярин, Нестер, Ромашка, Стелс.*

Варто зауважити, що більшість із цих позивних утворено шляхом усічення кінцевих звукос-

получень прізвищ. Так, позивні *Лев, Січ, Груша, Мокрий, Данило, Солоний, Калина, Крава, Сем, Байда, Нестер, Стелс* утворилися шляхом апокопи відповідних прізвищ: *Лев* ← *Левчук, Литвин* ← *Литвиненко, Січ* ← *Січкун, Груша* ← *Грушицький, Данило* ← *Данилюк, Солоний* ← *Солоненко, Калина* ← *Каленік, Коп* ← *Копач; Крава* ← *Кравчук, Сем* ← *Семенюк, Байда* ← *Байдюк, Нестер* ← *Нестерук*.

Позивні *Боярин, Дудік, Станок, Ромашика* утворилися шляхом апокопи та суфіксації: *Боярин* ← *Боярчук, Дудік* ← *Дударчук, Станок* ← *Станкевич, Ромашика* ← *Ромашевський*.

Цікавим за морфологічною структурою та семантикою є позивний *Стелс* ← *Стельмащук*. У цьому випадку можна розглядати подвійну мотивацію: апокопа прізвища (*Стельмащук*) або ж семантизація апелятива *стелс*, що у перекладі з англійської означає 'таємний, прихований'.

Позивний *Мокрий* є синкопою прізвища *Мокрицький*, утворено шляхом усічення суфікса -ицьк-.

Змішаний тип усічення (афери́зу та апокопу) засвідчено у позивному *Мак* ← *Ломакович*.

Один позивний утворено від імені по батькові носія – *Миколайович* (Трофимлюк В. М.). Так називають шановану особу або людину старшого віку.

2. Номінації, що відображають характер військового, особливості поведінки, ставлення до інших (19 одиниць): *Альхан, Брюс, Добриня, Граніт, Скорий, Тихий, Ромео, Швидкий, Кент, Лютий, Сутенер, Дикий, Перець, Шулер, Родич, Кум, Наказ, Кредо, Бес*.

Їх можна поділити на дві підгрупи.

1. Позивні, мотивовані рисами характеру, особливостями вдачі бійця: *Альхан, Брюс, Граніт, Скорий, Тихий, Швидкий, Лютий, Дикий, Шулер, Наказ, Кредо, Бес*.

Позивний *Альхан*, імовірно, мотивований апелятивом 'альхан', що є назвою бойового афганського танцю; символізує мужність, єдність, згуртованість. Військовий, наділений цими рисами характеру, міг отримати такий позивний. *Брюс* – так називали бійці свого командира, полковника Сергія Лі. Як і відомий кіноактор, майстер бойових мистецтв із однойменним прізвищем Брюс Лі, полковник безліч разів проявив майстерність командування боєм, мужність і витривалість, гуманне ставлення до бійців, за що й отримав позивний – *Брюс*.

Апелятивами 'граніт, наказ, кредо' мотивовані однозвучні позивні бійців, які засвідчують їхню

твердість у переконаннях, непохитність, дотримання моральних принципів: *Граніт, Наказ, Кредо*.

Семантичними відповідниками до прикметників 'скорий, швидкий, тихий, лютий, дикий' виступають позивні: *Скорий, Тихий, Швидкий, Лютий, Бес, Дикий*.

Позивний *Шулер* мотивований апелятивом 'шулер', що має значення «гравець..., який користується нечесними прийомами» [6].

2. Позивні, що виражають ставлення до інших: *Добриня* (добра людина), *Ромео* (романтична натура), *Кент* (жаргонізм зі значенням 'близького друга, приятеля, людини, з якою склалися довірливі стосунки'), *Сутенер* (жартівливо-глузливий позивний), *Перець* (людина, яка критично, гостро висловлює свої думки стосовно інших), *Родич* (військовий, який ставиться до інших, як до членів своєї родини), *Кум* (близька людина, яка стає для інших рідним попри відсутність родинних зв'язків).

3. Позивні, мотивовані професією / інструментом професійної діяльності, родом діяльності, посадою / статусом (15 одиниць): *Ветеринар, Дизайнер, Снайпер, Лісник, Єгер, Коса, Дротик, Пекар, Монарх, Шериф, Мент, Композитор, Столяр, Бляхар, Хан*.

Більшість онімів цієї групи виникли внаслідок асоціацій із професійною діяльністю їхніх носіїв у мирному житті: *Ветеринар, Дизайнер, Лісник, Пекар, Шериф, Мент, Столяр, Бляхар, Композитор*.

Позивний *Єгер* отримав військовослужбовець-піхотинець, спеціально тренований для надскладних ситуацій.

Снайпер – так називають бійця з високою дисципліною, який діє на прикритті, володіє мистецтвом маскуваня.

Позивні *Дротик, Коса* мотивовані предметами професійної діяльності. Військовий із позивним *Дротик* у мирному житті працював електриком, а боець із псевдонімом *Коса* був косарем.

Позивні *Монарх, Хан* мотивовані посадою або ж статусом військовослужбовців. Відомо, що позивний *Монарх* належав замполіту, капітану Рацу Олександрові. Його прізвище в інверсійному порядку читається – Цар. Військовому такий позивний зовсім не імпонував, тому разом із побратимами він обрав синонімічний варіант – *Монарх*.

4. Позивні, мотивовані захопленням носія: *Скрипка, Динамо, Апекс, Пасіка, Пазік, Камаз*. Захоплення військових, закріплені у їхніх позив-

них, виражалися найчастіше через метонімії перенесення. Вони відображають такі зацікавлення:

- музикою: *Скрипка*;
- спортом: *Динамо*;
- комп'ютерними іграми: *Алекс*;
- бджільництвом: *Пасіка*;
- автомобільною справою: *Камаз*, *Пазік*.

5. Номінації, мотивовані зоонімами, фітонімами: *Багіра*, *Кот*, *Сойка*, *Орел*, *Колібри*, *Звір*, *Бугай*, *Скорпіон*; *Лавр*, *Вишня*, *Бубка*.

Оніми *Багіра* (жіночий позивний), *Сойка*, *Колібри*, *Кот*, *Орел*, *Звір*, *Бугай*, *Скорпіон* мотивовані зоонімами. Вони утворилися шляхом метафоричного перенесення – найчастіше на основі подібності поведінки.

Позивні *Лавр*, *Вишня*, *Бубка* мотивовані відповідними апелятивами – фітонімами (назвами рослин) чи їх плодів.

6. Позивні, мотивовані етнічними, топонімами: *Скіф*, *Варшава*, *Вікінг*, *Янки*.

Позивний *Варшава* отримав військовий Поляк Сергій. Оскільки прізвище бійця мотивоване топонімом, то за асоціативними зв'язками і виник його позивний.

Янки – так називали побратими Яремчука Андрія. Співзвучність із особовим іменем і прізвищем, а також той факт, що Андрій ще до російсько-української війни був бійцем іноземного легіону, володів навичками європейських військових стандартів, виявляв готовність до участі у складних спецопераціях відображено у його позивному. Апелятив 'янки' є назвою жителів Нової Англії, США.

Очевидно, за аналогією до семантики апелятивів виникли позивні *Вікінг* (апелятив 'вікінг' – скандинавський воїн-мореплавець) [6] та *Скіф* ('скіфи' – кочові племена, що населяли південну частину України або ж 'скіф' – вузький і довгий човен для змагань з академічної греблі) [6].

7. Номінації, мотивовані іменами інших осіб (кіно- і мультигероїв, казкових персонажів, акторів тощо): *Нео*, *Філ*, *Льолік*, *Болік*, *Бабай*.

Нео – позивний 19-річного воїна Бая Сергія. Побратими згадують: «В Нео не було страху, він любив військову справу, літав, навіть коли всі відпочивали, був щирим, справжнім, цілеспрямованим. Всі знали, що на нього можна покластися, що за ним можна і потрібно йти» [Зі спогадів]. Антропонім *Нео* (*Обраний*) відомий як ім'я персонажа серії фільмів «Матриця». Герой наділений унікальними здібностями, як і зовсім юний воїн Сергій Бай.

Позивний *Філ*, можливо, виник за аналогією до імені відомого персонажа аніме «Атака титанів» – солдата Гарнізону.

Льолік і Болік – позивні братів, які за своєю веселою вдачею нагадували побратимам персонажів-вигаданих відомого польського однойменного мультфільму.

Подвійну мотивацію вбачаємо у позивному *Бабай*: однойменний вигаданий персонаж у слов'янському фольклорі, яким зазвичай лякали дітей (за зовнішніми особливостями або поведінкою військовий, можливо, нагадував його); або ж позивний міг виникнути за аналогією до прізвища його носія – Барнай.

8. Позивні, мотивовані іншими ознаками:

- **віком / ростом особи:** *Студент*, *Дед*, *Кіндер*, *Малий*;

- **астронімами:** *Марс*, *Космо*;

- **зовнішніми особливостями носія:** *Борода*, *Чорний*.

Способом повної (ініціальної) аббревіації утворено позивний *ТОП* – Тума О. П.

Позивний *Біда* є простим за морфемною структурою синонімічним відповідником до прізвища його носія – *Лиховидюк*; а позивні *Мальборо* та *Самсунг* є модифікованими варіантами офіційних прізвищ військових: *Майборода* та *Самсонов*.

Не визначено мотиви номінації таких позивних: *Одін*, *Ред*, *Сагдам*, *Фанарік*, *Ромб*.

Висновки. Отже, термін 'позивний' вважаємо різновидом псевдонімів. Ним найчастіше послуговуються у військовій справі з метою приховування офіційних особових імен бійців під час виконання бойових операцій. Позивні можуть бути самоназвами, тобто, військовий самостійно обирає собі приховане ім'я або ж надається іншими особами з боку його оточення.

Здійснений нами семантико-мотиваційний аналіз 100 позивних військових 85 окремого батальйону 105-ї окремої бригади територіальної оборони (Тернопільська область) регіонального управління «Захід» Сил ТрО ЗСУ, а також випускників Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка, які загинули у російсько-українській війні, засвідчує те, що при аналізі неофіційних особових назв військовослужбовців найвагомніше значення має виявлення мотиву номінації. Адже саме з'ясування мотиву подає різноманітну екстралінгвальну інформацію про носія позивного: його характер, уподобання, зацікавлення, професію, світогляд, етнічну приналежність, зовнішні особливості тощо.

Під час проведення аналізу нами виокремлено 8 семантико-мотиваційних груп позивних. За

кількісним виявом можемо стверджувати, що найчастіше позивні мотивовані офіційними антропонімами – прізвищами військових – і утворюються шляхом усічень: апокопи (наприклад: *Лев* ← *Левчук*, *Січ* ← *Січкун і под.*), синкопи (*Мокрий* ← *Мокрицький*) або ж становлять собою змішаний тип усічень (*Мак* ← *Ломакович*). На другому місці за кількісним виявом – номінації, що відображають характер воїна, особливості поведінки, ставлення до інших (наприклад: *Добриня*, *Граніт*, *Скорий*, *Тихий та ін.*). Третя місце за кількістю

посідають позивні, мотивовані професією, посадою, статусом військового (*Ветеринар*, *Дизайнер*, *Лісник*, *Пекар*, *Монарх* тощо).

Інші семантико-мотиваційні групи презентовані значно меншою кількістю онімів. З-поміж них – позивні, мотивовані: захопленням особи (*Динамо*, *Пасіка*); зоонімами, фітонімами (*Багіра*, *Сойка*, *Орел*, *Лавр*, *Вишн*); етнонімами, топонімами (*Варшава*, *Янки*, *Вікінг*); іменами інших осіб (кіно- і мультігероїв, казкових персонажів, акторів: *Льолік*, *Болік*, *Нео*) та ін.

Список літератури:

1. Волянчук І. О. Політичний дискурс в умовах російсько-української війни: лінгвістичний аспект. *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 23. Т1. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 47–52.
2. Каліщук Д. М. Концептуальні стилі англомовних політиків (на матеріалі політичного дискурсу президентів Дж. Буша мол., Б. Обама): дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Луцьк, 2017. 245 с.
3. Корсун М. 50 варіантів позивних для військових. URL: <https://ortstom.in.ua/50-variantiv-pozyvnyh-dlya-vijskovyuh/> (дата звернення 12.02.2026).
4. Кріцька В. Як українські військові отримують позивні. URL: <https://www.ukrainer.net/pozyvni/> (дата звернення: 12.02.2026).
5. Словник української мови: в 11 т. Т. 6. Київ: Наукова думка, 1975.
6. Словник української мови. URL: <https://slovnuk.ua/index.php?swrd> (дата звернення: 20.02.2026).
7. Тлумачний словник української мови. URL: <https://goroh.pp.ua/%D0%A2%D0%> (дата звернення: 18.02.2026).
8. Хрустик Н. М., Петрова С. А., Серкал Т. С. Позивні українських військовослужбовців: мотиви номінації. *Вісник ОНУ. Серія: Філологія*. 2019. Т. 24, вип. 1 (19). С. 104–114.
9. Шулська Н. М., Кирилюк О. Л., Салтан В. Л. Неофіційна антропонімна лексика воєнного медіа-дискурсу: специфіка творення й номінація. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. Том 35 (74), № 6, 2024. С. 27–32.

Volianiuk I. O., Poliak I. P., Rats L. V. CALL SIGNS AS IDENTIFICATION MARKERS OF UKRAINIAN MILITARY PERSONNEL: SEMANTIC-MOTIVATIONAL ASPECT

The article presents a semantic and motivational analysis of 100 call signs of soldiers of the 85th separate battalion of the 105th separate brigade of territorial defense (Ternopil region) of the regional administration "West" of the Territorial Defense Forces of the Armed Forces of Ukraine, as well as graduates of the Taras Shevchenko Regional Humanitarian and Pedagogical Academy of Kremenets who died in the Russian-Ukrainian war. The authors analyzed the relevant, from the authors' point of view, intelligence studies where scientists have already attempted to analyze call signs. Based on the definitions provided in reference publications, the authors also commented on the content of the lexeme 'call sign' and emphasized its relevance in the conditions of the military present, since call signs help to mask the real name of a soldier from the enemy. It is proven that clarifying the motive of the nomination provides a variety of extralingual information about the bearer of the call sign: his character, preferences, interests, profession, worldview, ethnicity, external features, age, etc.

*The collected call signs are systematized and classified into 8 semantic-motivational groups. In terms of quantitative expression, the group of call signs motivated by official anthroponyms – military surnames – prevails and are formed by truncations: apocopes (for example: *Sem* ← *Semenyuk*, *Bayda* ← *Baydyuk*, *Nester* ← *Nesteruk*, etc.), syncopes (*Mokriy* ← *Mokritskyi*) or constitute a mixed type of truncations (*Mak* ← *Lomakovich*). In second place in terms of quantity are onyms motivated by the character traits of a warrior, behavioral characteristics, and attitude towards others (for example: *Dobrynya*, *Lyuty*, *Rodych*, *Kum*, etc.). In third place in terms of quantity are call signs motivated by the profession, position, and status of a soldier (*Baker*, *Monarch*, *Sheriff*, *Carpenter*, *Khan*, etc.). Other semantic-motivational groups are represented by a significantly smaller number of onyms. In the conditions of the Russian-Ukrainian war, call signs act as peculiar lexical markers of the era at the onymic level.*

Keywords: call sign, military affairs, serviceman, nomination, motivation, semantics.

Дата першого надходження статті до видання: 33.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 23.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 14.05.2026